

Budova Eastman: klenot bruselského dedičstva ako Dom európskej histórie

ZHRNUTIE

Budova Eastman, ktorá sa nachádza v štvrti Léopold v blízkosti európskych inštitúcií, v druhej polovici roka 2016 otvorí svoje dvere ako Dom európskej histórie. Výber a renovácia tejto bývalej zubnej kliniky umožňuje vyzdvihnúť históriu budovy, ktorá je dôležitou súčasťou bruselského a európskeho dedičstva. Zubná klinika, ktorú založil George Eastman, zakladateľ spoločnosti Kodak, bola vybudovaná v roku 1935 v parku Léopold, ktorý už od konca 19. storočia slúži ako miesto pre vedu a voľný čas. Budovu, ktorá bola postupne verejnou klinikou, zariadením verejného vzdelávania a domovom dôchodcov, si Európsky parlament prenajíma od roku 1985. Nachádzajú sa tu jeho správne oddelenia, tlačiareň a jasje. V priebehu rokov v budove takisto sídlili aj iné európske orgány, napríklad európsky ombudsman alebo Európsky dvor audítorov. V roku 2009 Európsky parlament rozhodol, že budova sa po ambiciózne renovácii a rozšírení stane sídlom Domu európskej histórie. Úlohou tohto múzea je pomocou najmodernejšej múzejnej vedy predstaviť dejiny Európy za posledné dve storočia. Budova Eastman tak iným spôsobom bude naďalej plniť svoje poslanie byť pedagogickým miestom otvoreným verejnosti.

Zdroj: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paríž JSWD, Köln Image: © E.Young / AACMA – JSWD.

Obsah stručných informácií:

- George Eastman, filantrop
- Park Léopold a zubná klinika
- Klinika Eastman, miesto vedy a solidarity
- Klinika a Európsky parlament
- Etapy premeny
- Projekt Domu európskej histórie
- Hlavné odkazy

George Eastman, filantrop

George Eastman sa narodil vo Waterville (štát New York, Spojené štáty americké) v roku 1854. Skoro osirel a vo veku 14 rokov začal pracovať v poisťovníctve a neskôr v bankovníctve. Jeho skutočné poslanie mu však pomohlo o desať rokov neskôr objaviť stretnutie s fotografiou. Zanietené pracuje vo svojej kuchyni na zjednodušení používania fotografie a podarí sa mu vyvinúť postup suchej platne, ktorý si dá patentovať v roku 1880. O štyri roky neskôr vynášiel celulooidový fotografický film, ktorý znamená zásadnú zmenu vo fotografovaní a otvára cestu kinematografii. V roku 1888 založil spoločnosť Kodak, vďaka ktorej zbohatol.

George Eastman sa vyznačoval aj veľkou štedrosťou. Veľkú časť svojho majetku venoval na dobročinné účely, tretinu akcií svojho podniku daroval svojim zamestnancom, čím otvoril cestu zamestnaneckým akciám. Eastmana znepokojovalo, že u detí zo znevýhodneného prostredia sa zanedbáva ústna a zubná hygiena, a preto financuje vytvorenie prvého zubného inštitútu, ktorý sa otvoril v roku 1917 v Rochestere (štát New York), meste prvého závodu Kodak. Tento inštitút ponúkal verejnosti bezplatnú zubnú starostlivosť. George Eastman pokračoval vo svojom diele a zriaďoval ďalšie inštitúty rovnakého typu v Londýne, Ríme, Paríži, Štokholme a v Bruseli. V roku 1931 Eastman daroval milión dolárov Výboru verejnej pomoci mesta Brusel na vytvorenie vzorového zubného inštitútu poskytujúceho bezplatnú starostlivosť chudobným deťom mesta. Rozhodlo sa pre pozemok s rozlohou 2 000 metrov štvorcových na okraji parku Léopold. Základný kameň budovy sa položil v roku 1934.

Park Léopold a zubná klinika

Park Léopold, miesto vedy

Park Léopold, pozostatok bývalého údolia Maelbeeku, bol najprv v polovici 19. storočia anglickým parkom, ktorý slúžil na rekreáciu a spoločenské udalosti. Ľudia sem predovšetkým prichádzali, aby obdivovali priestorové úpravy a kuriozity Kráľovskej spoločnosti pre zoológiu, záhradníctvo a rekreáciu. Na prelome 20. storočia belgický priemyselník Ernest Solvay navrhol, aby sa v parku zriadilo náučné stredisko. Priemyselník, ktorého fascinuje veda, organizuje pravidelné stretnutia najväčších vedcov tej doby, ako sú Marie Curie, Henri Poincaré, Albert Einstein alebo Paul Langevin. S podporou mesta Brusel a súkromných mecenášov vyrástlo v parku päť ústavov – inštitút hygieny, fyziológie, anatómie, sociológie a obchodná akadémia. V dvadsiatych rokoch sa tieto ústavy postupne sťahujú do nového areálu Université libre de Bruxelles (Slobodnej bruselskej univerzity). Zubný inštitút Georga Eastmana otvoril svoje brány v roku 1935 po inaugurácii za prítomnosti kráľa Leopolda III. a kráľovnej Astrid, ktorá mesiac nato zomrela pri automobilovej havárii. Do priestorov bývalého Inštitútu fyziológie sa v roku 1955 presunulo lýceum Émila Jacquaina.

Michel Polak (1885 – 1948)

Švajčiarsky architekt Michel Polak sa narodil v Mexiku; po štúdiu v Zürichu a v Paríži pôsobil najmä v Belgicku. Mesto Brusel mu vďačí za niekoľko svojich významných budov, prevažne v štýle art déco, napríklad grandhotelov alebo súkromných rezidií, akou je Villa Empain. V súčasnosti sa v dvoch z týchto budov nachádza Európska rada – v Résidence Palace, a Dom Európskej histórie – v Inštitúte Eastman.

Výstavba zubnej kliniky

Výstavba Inštitútu Eastman (inšpirovaná projektom kliniky v Rochesteri) sa exkluzívne zverila architektovi Michelovi Polakovi, ktorý sa so stavebnými prácami a výzdobou interiéru obrátil na známe miestne podniky. Budovu obloženú bielym kameňom z čelného pohľadu tvorí centrálny blok s rozmermi 15 x 31,4 metra a dve vysunuté bočné krídla, ktoré merajú 11,4 x 35,4 metra. Monumentálne schodisko z modrého kameňa vedie do vstupnej haly vyzdobenej reliéfmi; jej impozantné dvere rámuje dekoratívny panel z kovaného železa. Na vnútorné tesárske práce v štýle tridsiatych rokov sa použilo vzácne drevo z Konga. V postranných krídlach sa nachádza učebňa, malé múzeum ortodoncie, knižnica, šatňa a sanitárne zariadenia. Ďalej na poschodí je röntgenová miestnosť, operačná sála, anestéziologická a extrakčná sála, izby pre dievčatá a chlapcov a laboratóriá. Na prvom poschodí centrálnego bloku je v rozsiahlom priestore osvetlenom francúzskymi oknami s kovovými rámami v troch radoch zoradených 26 moderných stomatologických kresiel.

Obrázok 1 – Výstavba Inštitútu Eastman, 1934.

© University of Rochester Medical Center, Eastman Institute for Oral Health

Klinika Eastman, miesto vedy a solidarity

Klinika, ktorej filozofiou bol progresívny prístup k hygiene, bola vo svojej dobe vybavená najmodernejším zdravotníckym materiálom a vyznačovala sa takisto tým, že sa venovala hlavne mládeži. Polak bol presvedčený o tom, že klinika musí byť čo najpríjemnejšia a nemá deťom pripomínať nemocničné zariadenie, a preto sa snažil nahradiť bielu farbu pestrými odtieňmi, ktorými sa natreli steny i podlahy. Čakáreň je okrem toho vyzdobená nástennými freskami belgického maliara Camilla Barthélémyho, ktoré predstavujú niektoré výjavy z najslávnejších bájok La Fontaina. Uprostred miestnosti trónila bronzová voliéra s exotickými vtákmi, ktoré mali zabaviť deti čakajúce na lekársku prehliadku. Inštitút Eastman v dobe svojej prevádzky ošetril približne 150 detí denne a bol aj miestom vzdelávania študentov zubného lekárstva a vedeckých stretnutí, a to vďaka svojej konferenčnej sále, ktorá pojala viac ako 150 sediacich osôb.

Klinika a Európsky parlament

Od roku 1955 sídlil v budove aj domov dôchodcov, rezidencia Eastman. Potom čo sa v budove viac ako 50 rokov poskytovala zubná starostlivosť sa však Verejné centrum sociálnej pomoci mesta Brusel (CPAS) rozhodlo ukončiť zdravotnícku činnosť a činnosť domova dôchodcov a budovu zaradilo do svojho súkromného majetku. Európsky parlament, ktorý od sedemdesiatych rokov sídlil v nepraktických priestoroch na boulevard de l'Emperor, vzhľadom na plánované rozšírenie činnosti svojich politických skupín a výborov rozhodol o postavení budovy na rue Belliard, ktorú si prenajímala belgická vláda a od nej Parlament.

Budova Eastman sa nachádza veľmi blízko ulice Belliard¹. V roku 1985 budovu Eastman prenajalo CPAS Európskemu parlamentu, nájomná zmluva sa viackrát obnovila a v roku 2008 si budovu definitívne zakúpil Európsky parlament na základe dlhodobého prenájmu na 99 rokov.

Rok 1985 je dôležitým míľnikom v dejinách inštitúcie, pretože

Parlament uznesením rozhodne o rozvoji svojho sídla v Bruseli, ako aj o vybudovaní rokovacej sály s kapacitou minimálne 600 miest². Keďže napriek požiadavke Parlamentu sa členské štáty nedohodli na jedinom sídle pre európske inštitúcie, Parlament sa rozhodol využiť obmedzený manévrovací priestor, ktorý mu poskytovali zmluvy, a začal reorganizovať svoju prácu. Pripravovaný Jednotný európsky akt mal posilniť jeho úlohu a Parlament v tejto súvislosti zorganizoval v roku 1983 po druhýkrát plenárnu schôdzu v Bruseli v Palais des Congrès na ulici Ravenstein. Tuto premiéru však poznačili technické ťažkosti a Parlament bol nútený pripustiť, že musí mať vlastnú infraštruktúru³, ktorá je lepšie prispôbená jeho práci a budúcim rozšíreniam (Španielsko a Portugalsko v roku 1986).

V roku 1986 pracovalo v Bruseli len 11 % zamestnancov Parlamentu; v dobe sčítania v roku 1983 mali 413 kancelárií na ulici Belliard a 80 na ulici Remorqueur. Úradníci Parlamentu nemali dostatok priestoru. Čakalo sa na výstavbu nových infraštruktúr a prenájom budovy Eastman sa tak javil ako rozumné riešenie. Od roku 1985 sa v Inštitúte Eastman konalo mnoho konferencií, ale nachádzala sa tu aj kaviareň, tlačiareň a zasadacie miestnosti. V roku 1993 sa sem umiestnili jasle pre deti zamestnancov, ktoré navštevovalo asi 220 detí. Následne v budove sídlili rôzne európske združenia, napríklad Femmes d'Europe (Ženy v Európe), nadácia Pégase alebo spevácke zbory Európskych spoločenstiev. V priebehu rokov v budove pracovali niektoré oddelenia európskeho ombudsmana a Európskeho dvora audítorov.

Obrázok 2 – Čakáreň Inštitútu Eastman s voliérou, 1935.

Zdroj: Archív modernej architektúry, Brusel

Park Léopold, v ktorom sa nachádzajú mnohé budovy, napríklad Institut Pasteur alebo knižnica Solvay, bol v roku 1976 čiastočne zaradený medzi chránené pamiatky. Samotná budova Eastman – s výnimkou priečelia oproti parku – nebola zaradená medzi chránené pamiatky. Tieto okolnosti uľahčili renováciu budovy a jej zlepšenie na kultúrne účely a v širšej perspektíve na účely revitalizácie parku Léopold. Dňa 17. júna 2009 predsedníctvo Európskeho parlamentu schválilo pridelenie budovy Eastman Domu európskej histórie.

Etapy premeny

V júli 2009 Európsky parlament zorganizoval medzinárodnú súťaž, ktorá prebiehala v troch etapách. Počas výberového konania sa osobitná pozornosť venovala muzeologickej koncepcii projektu, prístupnosti pre osoby so zníženou pohyblivosťou, analýze potrieb a hodnoteniu prevádzkových nákladov, ako aj vplyvu na životné prostredie a energetickej hospodárnosti budovy. Súťaž vyvrcholila začiatkom roka 2011 určením víťaznej skupiny, ktorú tvorí architektonická kancelária Chaix & Morel et Associés (Francúzsko), JSWD Architekten (Nemecko) a TPF Engineering (Belgicko). Jedným z hlavných cieľov projektu bolo vybudovanie modernej prístavby, ako aj zreštaurovanie pôvodných fasád a niektorých miestností s cieľom zachovať historickú estetiku objektu. Nato, aby budova mohla slúžiť plánovanému účelu, bolo nevyhnutné zdvojnásobiť jej pôvodnú plochu: budova sa rozšírila v zadnom nádvorí a nástavbou na streche. Táto trojpodlažná nástavba však rešpektuje a posilňuje kompozičnú zásadu pôvodnej budovy: prevahu centrálného bloku a osovú symetriu. Nadstavba – sklená schránka so sieťovou tlačou, ktorá sa nachádza na bývalej streche, dáva tušiť svoj obsah: nepriehľadné hranoly, ktoré akoby sa vznášali v tejto priesačnej schránke.

V roku 2012 sa náklady na práce týkajúce sa nadstavby a renovácie budovy odhadovali na 31 miliónov EUR, náklady spojené s výstavou vrátane veľkej sumy venovanej viacjazyčnosti na 21,4 milióna EUR. Počas architektonickej súťaže projekt vyvolal intenzívnu diskusiu o vhodnosti a o tom, ako zapadne do

bruselského architektonického prostredia. Pri výstavbe významných múzeí v posledných rokoch vždy prebiehali podobné diskusie, ktoré sa javia ako oprávnené. Parlament uľahčil priebeh diskusie, keď v roku 2012 zorganizoval výstavu kandidátskych projektov a víťazného projektu. Okrem toho usporiadal mnoho stretnutí so združeniami a miestnymi obyvateľmi.

Obrázok 3 – Projekt Domu európskej histórie. Bokorys

Zdroj: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paríž JSWD, Köln Image: © E. Young / AACMA - JSWD

Projekt Domu európskej histórie

Myšlienka vytvorenia múzea Európy nie je nová. Už v deväťdesiatych rokoch Európska komisia uvažovala o otvorení európskych sál v rôznych veľkých európskych múzeách⁴. V roku 1997 sa v Bruseli spustila súkromná iniciatíva Múzeum Európy, ktorá priniesla dve vzorové a jednu putovnú výstavu.

Viacere európske krajiny sa zamýšľali nad vytvorením veľkého národného múzea. V Nemecku bolo zriadenie *Haus der Geschichte* v Bonne úspešné. Naopak, projekt *Nationaal Historisch Museum*, ktorý presadzoval holandský parlament v roku 2006, bol zrušený v roku 2010, rovnako ako projekt Domu histórie Francúzska podporovaný francúzskym prezidentom Nicolasom Sarkozym, od ktorého neskôr upustili, pretože bol príliš nákladný (80 miliónov EUR), ale aj pre kritiku, ktorú vyvolala interpretácia národných dejín. Na druhej strane v USA vo Washingtone vznikol od konca studenej vojny celý rad múzeí, ktoré sa vyhýbajú myšlienke národnej epeje (*United States National Memorial Museum, National Museum of the American Indian*).

V tejto súvislosti sa projekt Domu európskej histórie, ktorý vo februári 2007 oficiálne spustil Hans-Gert Pöttering vo svojom inauguračnom prejave po zvolení za predsedu Európskeho parlamentu, môže zdať ambicióznym. V decembri 2007 bol založený výbor expertov, ktorý tvorili deväť historici a muzeológovia z celej Európy⁵. Výbor navrhol koncepciu Domu európskej histórie v septembri 2008⁶. Rozhodlo sa, že hlavným poslaním Domu európskej histórie bude umožniť čo najširšej škále občanov zo všetkých sfér života, aby lepšie porozumeli nedávnej histórii kontinentu z hľadiska predchádzajúcich storočí, ktoré formovali myšlienky a hodnoty počas niekedy dlhých a náročných procesov. Múzeum chce takisto poskytnúť občanom prostriedky na získanie kritického pohľadu na dejiny európskej integrácie, jej hnacie sily, vyhliadky a výzvy⁷.

Dom európskej histórie je koncipovaný ako miesto neformálneho vzdelávania, ktoré ponúka návštevníkom príležitosť získať vedomosti prostredníctvom zážitkov z múzea. Dom európskej histórie chce podporovať „ponáranie“ do dejín, vzbudiť u návštevníkov chuť poznávať históriu, ktorá je podaná ako ich vlastná, a prebudiť ich záujem o súčasné dianie v Európe. Dom európskej histórie predstavuje dejiny európskej integrácie v širšom kontexte európskej histórie 20. a 21. storočia, a dopĺňa tak *Parlamentárium* otvorené v roku 2011, ktoré je zamerané

Obrázok 4 – Projekt Domu európskej histórie, vnútorný pohľad

Zdroj: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Paríž JSWD, Köln
Image: © E.Young / AACMA - JSWD

na dejiny budovania Európy a fungovania Európskeho parlamentu. Návštevníci európskej štvrte môžu navštíviť obe inštitúcie, ale aj iné zaujímavé miesta, ako sú rokovacia sála, esplanáda a protokolárny vchod, vďaka čomu získajú na pozadí európskych dejín úplný prehľad o tom, ako funguje Európsky parlament.

Ústrednou časťou Domu európskej histórie bude stála výstava zobrazujúca dejinný vývoj od 19. storočia a katastrof prvej a druhej svetovej vojny cez studenú vojnu po pád železnej opony a berlínskeho múru a prehĺbenie európskej integrácie, s krátkymi návratmi ku koreňom kontinentu – k stredoveku a k modernej dobe.

Jednotlivé poschodia múzea na seba chronologicky a tematicky nadväzujú. Celá trasa hlavnej výstavy návštevníkom poskytne mnohoraké uhly pohľadu na základe prípadových štúdií a podnieti ich k tomu, aby si začali klásť otázky. Posledné poschodie, ktorého strop je „otvorený“ do neba, má návštevníkom ukázať nekonečnosť možností európskej budúcnosti. Bude tiež priestorom, v ktorom si návštevníci oddýchnu a kde sa môžu zamyslieť nad tým, čo videli. Na tento účel sa Dom európskej histórie inšpiroval metodickými nástrojmi moderných múzeí, ktoré majú návštevníkov doviesť k tomu, aby výstavu vnímali všetkými zmyslami vďaka predmetom, vizuálnym a audiovizuálnym prvkom a vysvetľujúcim textom v dvadsiatich štyroch úradných jazykoch Európskej únie.

Okrem stálej výstavy sa budú organizovať ďalšie aktivity, akými sú dočasné a putovné výstavy, ale aj široké spektrum podujatí a publikácií. Múzeum si predsavzalo, že okrem svojich výstav a prehliadok so sprievodcom ponúkne pedagogický program, ktorý návštevníkov privedie k tomu, aby sa zamysleli nad svojím pohľadom na európsku históriu a dedičstvo, ktoré odkázala súčasnému svetu.

Otvorenie Domu európskej histórie v novembri 2016 má obohatiť návštevu Európskeho parlamentu o nový rozmer a malo by viesť aj k zvýšeniu počtu návštevníkov asi o 350 000 ročne. Možno teda povedať, že budova Eastman si počas celej svojej dlhej histórie uchováva svoj novátorský charakter, pokiaľ ide o vybavenie, a svoje poslanie ako miesta vedy, ktoré je otvorené verejnosti. V tomto zmysle teda nie je prehnané tvrdiť, že zriadenie Domu európskej histórie je istou formou návratu ku koreňom parku Léopold.

Hlavné odkazy

Construire une Maison de l'histoire européenne. Un projet du Parlement européen (Budovanie Domu európskej histórie. Projekt Európskeho parlamentu), Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2013, 49 s.

S. Clark et J. Priestley, *Europe's Parliament, People, Places, Politics (Parlament, ľudia, miesta a politika Európy)*, Londýn, John Harper Publishing, 2012.

T. Demey, *Bruxelles, chronique d'une capitale en chantier (Brusel, kronika hlavného mesta vo výstavbe)*, zväzok 2: *De l'Expo 58 au siège de la CEE (Od Expo 58 k sídlu EHS)*, Brusel, Paul Legrain, 1992.

Camille Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe (Budovanie európskej identity, v zákulisí múzeí Európy)*, Paríž, Belin, 2014.

Poznámky

¹ Dvor audítorov, osobitná správa Dvora audítorov o politike nehnuteľností inštitúcií Európskych spoločenstiev, Ú. v. ES, č. C221/1, 3. september 1979.

² Uznesenie Európskeho parlamentu na tému „infraštruktúry potrebné na uskutočňovanie schôdzí v Bruseli“, 24. október 1985, dokument B2 – 1120/85.

³ Problém spočíval najmä v tom, že sála neumožňovala hlasovať elektronicky ani spočítavať hlasy odovzdané počas hlasovania podľa mien. Agence Europe, 28. apríl 1983.

⁴ Véronique Charléty, L'invention du Musée de l'Europe, contribution à l'analyse des politiques symboliques européennes (Myšlienka Múzea Európy – príspevok k analýze európskych symbolických politík), *Regards sociologiques*, 27-28, 2004.

⁵ Camille Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe (Budovanie európskej identity, v zákulisí múzeí Európy)*, Paríž, Belin, 2014.

⁶ Výbor expertov, Usmernenia pre Dom európskej histórie, Európsky parlament, október 2008.

⁷ Tajou Vovk van Gaal a Christine DuPont, „The House of European History“, *Entering the minefields: the creation of new history museums*, conference proceedings from EuNAMus, 2012.

Vyhlásenie o odmietnutí zodpovednosti a autorské práva

Za obsah tohto dokumentu nesie výhradnú zodpovednosť autor a názory, ktoré sú v ňom vyjadrené, nepredstavujú oficiálne stanovisko Európskeho parlamentu. Dokument je určený pre poslancov a zamestnancov EP na ich parlamentnú prácu. Reprodukcia a preklad na nekomerčné účely sú povolené v prípade, že je uvedený zdroj a Európsky parlament je o tom vopred informovaný a dostane kópiu.

© Európska únia, 2016.

eprs@ep.europa.eu

<http://www.eprs.ep.parl.union.eu> (intranet)

<http://www.europarl.europa.eu/thinktank> (internet)

<http://epthinktank.eu> (blog)

